

Заборонені методи війни

Напад на осіб, які вже не беруть участі в бойових діях (hors de combat)

Заборона здійснення нападу на осіб, які вже не беруть участі в бойових діях (hors de combat) діє за будь-яких обставин, навіть коли складно створити умови для безпечного утримання чи евакуації військовополонених.

Відповідно до практики реалізації норм МГП **обов'язок сторони збройного конфлікту полягає у наданні захисту кожній особі, яка бере безпосередню участь у бойових діях незалежно від наявності чи неаявності в неї статусу військовополоненого.** Це означає, що **найманці, шпигуни та диверсанти також мають право на захист і гуманне поводження,** навіть в умовах здійснення правосуддя стосовно них.

Відповідну заборону в умовах міжнародного збройного конфлікту передбачено у статтях 41, 85 Додаткового протоколу до Женевських конвенцій від 12.08.1949 р., що стосується захисту жертв міжнародних збройних конфліктів від 08.06.1977р.. В умовах неміжнародного збройного конфлікту це положення впливає із загальної ст. 3 до Женевських конвенцій про захист жертв війни від 12.08.1949р.

Характеристики порушення МГП:

- учинене в умовах збройного конфлікту та пов'язане з ним (може мати місце як в умовах міжнародного, так і в умовах неміжнародного збройних конфліктів);
- учиняється проти комбатантів сил супротивника;
- жертвою є особа, яка вибула з активної участі в бойових діях;
- напад відбувається у формі активних дій стосовно жертви, які посягають на її життя і здоров'я.

Особа, яка не бере участі в бойових діях (hors de combat), має окремий статус відповідно до норм МГП, що передбачає **надання захисту, гуманне поводження і повагу до представників сторони супротивника,** які належать до таких категорій:

- будь-яка особа, яка перебуває під владою супротивної сторони;

- будь-яка особа, яка не може самостійно себе захистити через непритомний стан, корабельну аварію, поранення або хворобу;
- будь-яка особа, яка чітко висловлює намір здатися.

Якщо норми МГП дозволяють сторонам збройного конфлікту нападати та вбивати представників супротивної сторони, навіть коли їхні дії не становлять явної загрози, то **норми міжнародного права прав людини дозволяють державі використовувати силу лише там, де це необхідно, та пропорційно обставинам, які склалися у конкретний момент.**

Якщо розглядати статус осіб *hors de combat*, то важливо, щоби **застосування сили проти них було необхідним** — держава має спочатку застосувати всі розумні заходи, аби таку силу обмежити, зокрема запропонувати супротивнику капітуляцію і з'ясувати питання про прийняття або ж відхилення цієї пропозиції.

Важливо звернути увагу на те, що захист осіб *hors de combat* від атаки тісно пов'язаний із їхньою поведінкою під владою супротивної сторони.

Імунітет зберігається лише у тих випадках, коли особа утримується від будь-яких ворожих дій і не намагається утекти. При цьому в Конвенції про поводження із військовополоненими від 12.08.1949 р. наголошено, що використання зброї проти військовополонених, особливо тих, хто втікає або здійснює спробу втекти, є крайнім заходом, якому завжди має передувати відповідне попередження. Важливо, щоби сторона збройного конфлікту не зловживала цією обставиною для надання захисту особам *hors de combat*.

Щонайменше норми МГП не дозволяють нехтувати життям людей та їх цінністю незалежно від їхньої ролі в конфлікті.

В умовах збройних конфліктів мірою того, як розвивалося МГП, стосовно осіб *hors de combat* виникало питання про те, як оцінити отримані травми, аби визначити, що така особа підлягає захисту. Ключовий і вирішальний фактор у цьому — складення такою особою зброї і припинення боротьби через піклування про власне життя і здоров'я.

Для кваліфікації нападу на осіб, які вже не беруть участі у бойових діях (*hors de combat*), важливе значення має оцінка наслідків таких дій:

- 1** напад вчинено на одну чи більше осіб;
- 2** стан жертви до вчинення нападу на неї (фізичний стан унаслідок хвороби, поранення, аварії);
- 3** жертва отримала поранення або її було вбито.

Над довідкою працювали:
Павлюк Аліна (Офіс Генерального прокурора)
Лисенко Марія (JustTalk)